

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації до самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня денної та заочної
форм здобуття освіти за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Електронний ресурс

Рецензенти:

М. І. Лазарєв – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Навчально-наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

К. В. Свідло – доктор технічних наук, професор, професор кафедри туризму і готельного господарства ХНУМГ імені О. М. Бекетова.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол №10 від 21 травня 2025 року)*

О 75 **Основи** наукових досліджень в педагогічній діяльності : методичні рекомендації до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня денної та заочної форм здобуття освіти за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» [Електронний ресурс] / уклад. В. Б. Бакатанова, Л. О. Бачієва. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 40 с.)

Методичні вказівки для самостійної роботи призначені для формування у здобувачів освіти здатності здійснювати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел з метою обґрунтування дослідницьких рішень; уміння виявляти, формулювати й розв'язувати проблеми, що виникають під час планування та реалізації освітнього процесу в закладі освіти; розвитку компетентності у проведенні наукових досліджень відповідно до визначених методологічних засад; здатності розробляти й застосовувати нові підходи для розв'язання задач дослідницького та інноваційного характеру у сфері освіти й педагогіки.

Видання призначене для здобувачів освіти спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

УДК 378.02(075.5)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025

© Бакатанова В. Б., Бачієва Л. О., уклад., 2025

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	4
2. Стисла робоча програма з дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності».....	5
2.1. Тематика лекцій з дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності».....	7
2.2. Тематика практичних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності».....	8
2.3. Тематика завдань для самостійної роботи.....	10
2.4. Питання для самоперевірки з дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності».....	11
2.5. Навчальна література з дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності».....	16
3. Види організації самостійної роботи.....	18
3.1. Види організації самостійної роботи на аудиторних заняттях.....	19
3.2. Види організації самостійної роботи, що виконуються студентами у позааудиторний час (завдання, які наведені у системі дистанційної освіти та вимоги до їх виконання).....	21
3.3. Характеристика роботи здобувачів освіти у системі дистанційної освіти.....	33
ДОДАТКИ.....	36

1. Загальні положення

Дослідницька робота є невід'ємною складовою професійної діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів освіти. Вона забезпечує безперервне професійне зростання, удосконалення освітнього процесу та впровадження інновацій у педагогічну практику. Виконання дослідницької діяльності здійснює вагомий вплив на розвиток особистості. Зокрема, сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних здібностей і навичок прийняття обґрунтованих рішень. Це дозволяє педагогічним та науково-педагогічним працівникам здійснювати ефективніше планувати, організовувати та реалізовувати освітній процес. Дослідження педагогічних методик, психологічних особливостей учнів і сучасних освітніх технологій допомагає адаптувати навчання до потреб здобувачів освіти, підвищуючи його ефективність і мотивацію до навчання. Педагог-дослідник здатний розробляти й упроваджувати нові методи, засоби й форми навчання, що відповідають сучасним вимогам освітньої системи та ринку праці. Викладач, залучений до дослідницької діяльності, може мотивувати здобувачів освіти до самостійного наукового пошуку, формуючи у них навички проведення досліджень, критичного аналізу інформації та самостійного прийняття рішень. Дослідження сприяють самореалізації викладача, підвищують його авторитет у професійному середовищі та відкривають нові можливості для кар'єрного зростання. Крім того, сучасні стандарти вищої освіти передбачають активну науково-дослідну діяльність педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів освіти, що є важливою умовою акредитації освітніх програм і підвищення їх конкурентоспроможності.

Зміст самостійної роботи над дисципліною «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності» визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. Вона забезпечується комплексом навчально-методичних засобів, а саме навчальними посібниками з основ наукових досліджень в педагогічній діяльності, конспектом лекцій викладача, методичними вказівками з підготовки до практичних занять

тощо.

Навчальний матеріал дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності», передбачений навчальною програмою для засвоєння студентами під час самостійної роботи, виноситься на поточний та підсумковий контроль поряд із матеріалом, який опрацьовується під час аудиторних навчальних занять.

Самостійна робота проводиться відповідно до заздалегідь складеного графіка організації і контролю СРС, який доводиться до відома здобувачів освіти на початку поточного семестру.

Для здобувачів освіти денної форми самостійна робота здійснюється у дистанційній системі та передбачає виконання завдань з кожної теми дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності».

2. Стисла робоча програма з дисципліни

«Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності»

Загальний обсяг часу на вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності»:

- денна форма навчання (90 год.), у тому числі аудиторні заняття – 30 год., самостійна робота – 60 год.
- заочна форма навчання (90 год.), у тому числі аудиторні заняття – 8 год., самостійна робота – 82 год.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності» є підготовка здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти до проектування і досліджування освітніх систем з врахуванням різноманітності, індивідуальних особливостей здобувачів освіти у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти. Формування здатності розробляти і реалізовувати нові освітні інструменти, проекти, досліджувати їх ефективність та інтегрувати їх в освітнє середовище закладу освіти можливо при розвитку критичного осмислення проблем у сфері освіти, педагогіки й на межі галузей знань.

Вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності» сприяє здобуттю таких компетенцій:

- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність виявляти, ставити та розв’язувати проблеми у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти;
- здатність проводити дослідження на відповідному рівні;
- здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності» є формування у здобувачів освіти компетентностей притаманних педагогу-досліднику для надання йому можливості проектувати та досліджувати освітній процес в закладах освіти.

Основні завдання вивчення дисципліни

- на підставі знань щодо тенденції розвитку освіти, методів, засобів та аналізу педагогічної інформації за відповідними методиками здійснювати аналітичну діяльність з питань аналізу і використання результатів педагогічних досліджень в управлінській та педагогічній практиці;
- на основі результатів аналітичної діяльності та відповідно до встановлених цілей навчального закладу здійснювати проектування програми педагогічного дослідження на певних рівнях освіти;
- на підставі науково обґрунтованого планування наукового дослідження у галузі освіти організувати та здійснити педагогічні дослідження у навчальних закладах різних рівнів.

Заплановані результати навчання:

- розробляти та реалізовувати інноваційні й дослідницькі проекти у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм;
- приймати ефективні, відповідальні рішення з питань управління в сфері освіти/педагогіки, зокрема у нових або незнайомих середовищах, за наявності багатьох критеріїв та неповної або обмеженої інформації.

2.1. Тематика лекцій

Лекція є однією з основних форм організації навчального процесу, під час якої викладач систематизовано подає теоретичний матеріал із дисципліни. У межах курсу «Основи наукових досліджень у педагогічній діяльності» лекції мають на меті ознайомити здобувачів освіти з ключовими поняттями наукового пізнання, методологічними засадами досліджень, основами планування та проведення наукових досліджень у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм.

Лекції сприяють формуванню у здобувачів освіти цілісного уявлення про процес наукового дослідження, що є важливою основою для подальшого засвоєння матеріалу під час практичних занять і самостійної роботи. Під час лекцій викладач не лише викладає теоретичні засади, а й аналізує приклади з реальної педагогічної практики, демонструє застосування дослідницьких методів у професійній діяльності. Структура навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності» представлена у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Структура навчальної дисципліни

«Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Основи організації та проведення досліджень в освіті												
Тема 1 Загальні відомості про науку та наукові дослідження	11	2	2			7	9					9
Тема 2. Загальні основи педагогічних досліджень	12	2	2			8	13	1	1			11
Тема 3. Методи педагогічних досліджень	12	2	2			8	13	1	1			11

Продовження таблиці 2.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 4. Комплексне застосування методів дослідження	11	2	2			7	9					9
Разом за змістовим модулем 1	46	8	8			30	44	2	2			40
Змістовий модуль 2. Організація та здійснення експериментального дослідження												
Тема 5. Експериментальні дослідження	12	2	2			8	14	1	1			11
Тема 6. Методи обробки результатів дослідження	11	2	2			7	12	1	1			10
Тема 7. Оформлення звітів про науково-дослідні роботи по впровадженню результатів наукових досліджень	10	1	2			7	10					10
Тема 8. Критерії якості науково-педагогічних досліджень.	11	1	2			8	11					11
Разом за змістовим модулем 2	44	6	8			30	46	2	2			42
Усього годин	90	14	16			60	90	4	4			82

2.2. Тематика практичних занять

Практичні заняття є важливою складовою навчального процесу, метою яких є закріплення теоретичних знань і формування в здобувачів освіти практичних навичок проведення наукових досліджень у сфері педагогіки. З дисципліни «Основи наукових досліджень у педагогічній діяльності» практичні заняття спрямовані на розвиток умінь застосовувати методологічні підходи, планувати й організувати дослідження, здійснювати обробку й аналіз отриманих результатів.

Основним завданням практичних занять є надання здобувачам освіти можливості працювати з науковими джерелами, розробляти дослідницькі проекти у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових,

соціальних, економічних, етичних норм, формулювати проблемні питання та визначати актуальність тем досліджень. Під час занять здобувачі освіти виконують вправи з розробки планів дослідження, визначення методів збору даних, аналізу статистичної інформації та оформлення результатів наукової роботи. Тематика практичних занять з дисципліни представлена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Теми й обсяг практичних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
Модуль 1. Основи організації та проведення досліджень в освіті			
1.	Інформаційне забезпечення наукових досліджень	1	0,5
2.	Методологія педагогічного дослідження	1	0,5
3.	Формування апарату наукового дослідження.	2	0,5
4.	Вибір методів (метод аналізу документів, метод спостереження, методу опитування, метод соціометрії) наукового дослідження.	2	0,5
Модуль 2. Організація та здійснення експериментального дослідження			
5.	Технологія обробки інформації при дослідженні науково-педагогічних проблем навчального закладу.	2	0,5
6.	Експериментальні дослідження	2	0,5
7.	Методи обробки результатів дослідження	2	0,5
8.	Оформлення результатів дослідження	2	
9.	Критерії якості науково-педагогічних досліджень	2	0,5
Всього		16	4

2.3. Тематика завдань для самостійної роботи

Самостійна робота є невід'ємною частиною навчального процесу, що сприяє поглибленню теоретичних знань і розвитку практичних навичок здобувачів освіти. З дисципліни «Основи наукових досліджень у педагогічній діяльності» самостійна робота спрямована на формування в здобувачів освіти умінь здійснювати пошук, опрацювання та аналізу наукової інформації, планувати й організовувати власні дослідження, а також обґрунтовувати отримані результати.

Основним завданням самостійної роботи є розвиток дослідницьких компетентностей через виконання індивідуальних завдань, підготовку доповідей, рефератів, тощо. Під час самостійної роботи здобувачі освіти навчаються формулювати теми розробляти дослідницькі проекти у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм; визначати їх актуальність, ставити проблемні питання, обирати відповідні методи збору та обробки даних, а також оформлювати результати своїх досліджень. Тематика завдань для самостійної роботи представлена у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Теми завдань для самостійної роботи з дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Тема 1. Загальні відомості про науку та наукові дослідження.	7	9
2.	Тема 2. Загальні основи педагогічних досліджень.	8	11
3.	Тема 3. Методи педагогічних досліджень.	8	11
4.	Тема 4. Комплексне застосування методів дослідження.	7	9
5.	Тема 5. Експериментальні дослідження.	8	11
6.	Тема 6. Методи обробки результатів дослідження.	7	10
7.	Тема 7. Оформлення звітів про науково-дослідні роботи по впровадженню результатів наукових досліджень.	7	10
8.	Тема 8. Критерії якості науково-педагогічних досліджень.	8	11
Разом		60	82

2.4.Завдання для самоконтролю з дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності»

1. Визначте поняття, що характеризує систематичне, цілеспрямоване вивчення об'єктів, засобами та методами науки, в результаті якого формулюють нове знання про досліджуваний об'єкт.

- А. Наукове дослідження.
- Б. Спостереження.
- В. Експеримент.
- Г. Науково-педагогічне дослідження.

2. Визначте поняття, що характеризує процес формування нового знання, вид пізнавальної діяльності, спрямований на відкриття об'єктивних закономірностей навчання, виховання і розвитку.

- А. Наукове дослідження.
- Б. Спостереження.
- В. Експеримент.
- Г. Науково-педагогічне дослідження.

3. Визначте елемент дослідження, що характеризує педагогічну систему або явище, процес (виховання, навчання, розвитку, формування особистості, колективу, якість освіти тощо).

- А. Об'єкт.
- Б. Предмет.
- В. Проблема.
- Г. Гіпотеза.

4. Визначте елемент дослідження, що характеризує сукупність елементів, зв'язків, відносин в конкретній сфері педагогічного об'єкта, в якій існує проблема.

- А. Мета.
- Б. Предмет.
- В. Завдання.
- Г. Гіпотеза.

5. Визначте тип дослідження, якщо його результатом є: ідея, гіпотеза, закон, концепція, закономірність, дидактична система.

- А. Теоретичні.
- Б. Прикладні.
- В. Розробки.
- Г. Порівняльні.

6. Визначте тип дослідження, якщо його результатом є: термінологія, методична система, критерії, правило, метод.

- А. Теоретичні.
- Б. Прикладні.
- В. Розробки.
- Г. Порівняльні.

7. Визначте тип дослідження, якщо його результатом є: алгоритм, засіб, правило, прийом, методична розробка.

- А. Теоретичні.
- Б. Прикладні.
- В. Розробки.
- Г. Порівняльні.

8. Що є сформульованим очікуваним результатом, який необхідно досягнути після завершення дослідження ?

- А. Мета.
- Б. Завдання.
- В. Гіпотеза.
- Г. Проблема.

9. Визначення якого елемента дослідження дає змогу більш конкретно, поетапно реалізувати мету дослідження?

- А. Мета.
- Б. Завдання.
- В. Гіпотеза.
- Г. Проблема.

10. Визначте тип гіпотез, якщо в їх основу покладено наукові закономірності, методологічні положення, логічні судження та аргументовані прогнозування.

- А. Теоретичні.
- Б. Емпіричні.
- В. Описові.
- Г. Пояснювальні.

11. Визначте тип гіпотез, якщо вони ґрунтуються на результатах попереднього практичного досвіду, що нерідко відбувається методом «проб і помилок».

- А. Теоретичні.
- Б. Емпіричні.
- В. Описові.
- Г. Пояснювальні.

12. Визначте елемент дослідження, що характеризує сукупність теоретично обґрунтованих припущень, достовірність яких підлягає перевірці.

- А. Мета.
- Б. Предмет.
- В. Завдання.
- Г. Гіпотеза.

13. Що є множиною однорідних за певною ознакою об'єктів чи подій, які є предметом інтересу або дослідження?

- А. Генеральна сукупність.
- Б. Вибірка.
- В. Респондент.
- Г. Сукупність.

14. Що є частиною респондентів, відібрана з усього досліджуваного масиву, які об'єднані будь-якою загальною ознакою, що цікавить дослідника, з метою вивчення властивостей всього масиву?

- А. Генеральна сукупність.
- Б. Вибірка.
- В. Респондент.
- Г. Сукупність.

15. Визначте спосіб формування вибірки, якщо генеральна сукупність механічно поділяється на стільки частин, скільки має бути об'єктів у вибірці.

- А. Механічний.
- Б. Серійний.
- В. Типовий.
- Г. Випадковий.

16. Оберіть ознаку якості інформації, якщо в ній відсутні помилки, які викривляють її зміст.

- А. Надійність.
- Б. Валідність.
- В. Репрезентативність.
- Г. Обґрунтованість.

17. Оберіть ознаку якості інформації, яка характеризується відповідністю саме тим явищам і процесам, які передбачалося дослідити.

- А. Надійність.
- Б. Валідність.
- В. Репрезентативність.
- Г. Обґрунтованість.

18. Визначте емпіричний метод дослідження, що передбачає спеціально організоване, цілеспрямоване сприйняття педагогічного процесу в звичайних умовах.

- А. Педагогічне спостереження.
- Б. Експеримент.
- В. Інтерв'ю.
- Г. Соціометрія.

19. Визначте вид спостереження, якщо під час його дослідник бере участь у досліджуваному процесі безпосередньо та діє разом з учасниками дослідження.

- А. Пряме.
- Б. Опосередковане.
- В. Самоспостереження.
- Г. Безпосереднє.

20. Визначте вид спостереження, що не передбачає безпосередньої участі дослідника в процесі, який вивчається.

- А. Пряме.
- Б. Опосередковане.
- В. Самоспостереження.
- Г. Безпосереднє.

21. Оберіть ролі дослідника у спостереженні.

А. Дослідник-свідок, дослідник-керівник педагогічного процесу, дослідник-учасник педагогічного процесу.

Б. Дослідник-спостерігач, дослідник-інтерв'юер, дослідник-експериментатор.

В. Дослідник-викладач, дослідник-керівник, дослідник-методист.

Г. Дослідник-свідок, дослідник-керівник, дослідник-учасник.

22. Визначте вид експерименту, якщо в ході його проведення дослідник експериментальним шляхом встановлює вихідні дані.

А. Констатувальний.

Б. Формувальний.

В. Контрольний.

Г. Педагогічний.

23. Визначте вид експерименту, якщо в ході його проведення в експериментальних учнівських класах запроваджуються елементи певної технології (методики) навчання.

А. Констатувальний.

Б. Формувальний.

В. Контрольний.

Г. Педагогічний.

24. Визначте вид експерименту, якщо в ході його проведення експеримент проводять через певний проміжок часу після навчального експерименту з метою виявлення рівня навчально-пізнавальної діяльності та рівня сформованості навчальних досягнень учнів в експериментальному і контрольному класах.

А. Констатувальний.

Б. Формувальний.

В. Контрольний.

Г. Педагогічний.

25. Визначте метод опитування, який дозволяє визначити особистісні характеристики суб'єктів спостереження, виявити в них наявність певних компетентностей, здібностей, інтересів, мотивацій, емоційних реакцій тощо.

А. Тестування.

Б. Інтерв'ювання.

В. Соціометрія.

Г. Анкетування.

26. Визначте тип тестів за функціональною ознакою, якщо їх методика скерована на виявлення певних психічних ознак людини.

А. Проективні.

Б. Особистісні.

В. Досягнень.

Г. Інтелекту.

27. Визначте тип тестів за функціональною ознакою, якщо їх методика скерована на визначення різних рис особистості та її характеристик: уподобання, цінності, ставлення до людей; емоційні та мотиваційні ознаки;

типові моделі поведінки.

- А. Проективні.
- Б. Особистісні.
- В. Досягнень.
- Г. Інтелекту.

28. Визначте тип тестів за функціональною ознакою, якщо їх методика скерована на визначення ступеню розвитку конкретних знань, умінь, навичок особистості.

- А. Проективні.
- Б. Особистісні.
- В. Досягнень.
- Г. Інтелекту.

29. Визначте тип тестів за функціональною ознакою, якщо їх методика скерована на визначення психологічної діагностики, призначеної для виявлення розумового потенціалу індивіду.

- А. Проективні.
- Б. Особистісні.
- В. Досягнень.
- Г. Інтелекту.

30. Який метод спрямований на отримання інформації шляхом письмових відповідей респондентів на систему стандартизованих запитань анкети?

- А. Тестування.
- Б. Інтерв'ювання.
- В. Соціометрія.
- Г. Анкетування.

31. Який метод спрямований на прогнозування та оцінки майбутніх результатів дій на основі прогнозів фахівців?

- А. Тестування.
- Б. Інтерв'ювання.
- В. Експертних оцінок.
- Г. Анкетування.

32. Який метод спрямований на вивчення системи «симпатій» та «антипатій» між студентами (співробітниками), тобто до виявлення системи емоційних взаємин в групі (організації)?

- А. Тестування.
- Б. Інтерв'ювання.
- В. Соціометрія.
- Г. Анкетування.

33. Який метод спрямований на вивчення метод виявлення й оцінки особливих характеристик текстів та інших носіїв інформації (інтерв'ю, відеозаписів, відповідей на відкриті питання і т.д.)?

- А. Тестування.
- Б. Контент-аналіз.
- В. Соціометрія.
- Г. Анкетування.

34. Метою застосування якого методу є вивчення документів і результатів педагогічної діяльності є їх опис, поділ за змістом, аналіз, класифікація і змістовна інтерпретація?

- А. Тестування.
- Б. Контент-аналіз.
- В. Соціометрія.
- Г. Аналіз продуктів діяльності.

35. Як називається зв'язок (залежність) між двома і більше змінними у статистиці називають?

- А. Кореляція.
- Б. Варіація.
- В. Верифікація.
- Г. Медіаною.

2.5. Навчальна література з дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності»

1. Вітченко А. О., Вітченко А. Ю. Основи наукових досліджень у вищій школі : підруч. Ки в : ФОП мчинський О.В., 2020. 272 с. – ISBN 978-617-7986-53-8.

<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052991.pdf>

2. Дубасенюк О.А. Методологія та методи науково-педагогічного дослідження: навч.-методичний посібник. – Житомир: Полісся, 2016. – 256 с.

3. Методика науково-педагогічних досліджень : навчально-методичний посібник / М. М. Лаврук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. – 148 с.

4. Карпова Л. Г. Дослідницька компетентність учителя в умовах співпраці з обдарованою особистістю : навч.-метод. посіб. Харків : ТОВ Астрон +, 2019. 112 с.

5. Ковальчук Л. Моделювання науково-педагогічних досліджень: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 520 с.

6. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник/ В. В. Тушева, УМО НАПН України. — Харків: «Федорко», 2014. – 408 с.

7. Основи наукових досліджень. Курс лекцій. [Електронний ресурс]: навч. посіб. для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 172 Електронні комунікації

та радіотехніка / О. Б. Шарпан (уклад.); КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. — 89 с.

8. Основи наукових досліджень : навчальний посібник для студентів спеціальностей «Туризм», «Готельно-ресторанна справа», «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / С. О. Юрченко, О. Є. Юрченко – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 204 с.

9. Основи наукових досліджень: робочий зошит / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. – 72 с.

10. Основи наукових досліджень : навчальний посібник / Марта Мальська, Наталія Паньків. – Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 226 с.
<https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/Osnovy-naukovykh-doslidzhen-Pan-kivMalska.pdf>

11. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Єрмошкіна, О. В. Крилова, О. І. Замковий, Н. В. Антипенко ; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро : Журфонд, 2022. – 227 с.
<https://lib.nmu.org.ua/books/novi-nadhodzhennya/osnovy-naukovyh-doslidzhen-navch-posib/>

12. Сардак С. Е. Основи наукових досліджень : навч. посібник / С. Е. Сардак. – Д.: ДГУ, 2018. – 103 с.

13. Methodology and Principles of Scientific Research / Kolomiets, A. M., Gromov, Y. V. Вінниця : ВДПУ, 2020. – 188 с. (англійською мовою).
<http://93.183.203.244:80/xmlui/handle/123456789/7745>

14. . Scientific Research in Education (2021) Richard J. Shavelson and Lisa Towne / National Academy Press, Washington, DC, 188 p.
<https://nap.nationalacademies.org/read/10236/chapter/1>

3. Види самостійної роботи

3.1. Види організації самостійної роботи на аудиторних заняттях

3.1.1. Лекційні заняття

Лекція є провідною формою організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Специфічні особливості лекції обумовлюють форми самостійної роботи здобувачів освіти, види завдань щодо самостійної роботи, систему її контролю тощо.

На лекції викладач рекомендує студентам літературу та пояснює методи роботи з інформаційними джерелами. В цьому аспекті великі можливості надають вступна та установочна лекції, на яких розкривається проблематика теми, логіка оволодіння нею, надається характеристика літератури, визначаються розділи щодо самостійної проробки.

Однією з форм організації самостійної роботи, що відбувається безпосередньо на лекції, є конспектування. З метою полегшення сприйняття та конспектування навчального матеріалу використовуються видані раніше конспект лекцій (електронна версія), що представлена студентам у дистанційній системі заздалегідь для попереднього ознайомлення з навчальним матеріалом лекції.

В процесі слухання та сприйняття інформації на лекції здобувач освіти повинен зрозуміти матеріал, який викладає лектор, обміркувати його, пов'язати з тим, що вже відомо з даної дисципліни. Слід пам'ятати, що лише те, що уважно прослухано, обмірковано та законспектовано, стає надбанням студента.

Слухаючи лекцію, необхідно намагатися зрозуміти мету викладання, хід думок лектора, логічну послідовність. При цьому необхідно відволіктися від зайвих думок, зосередитися на навчальному матеріалі, настроїти себе на сприйняття інформації. Конспектування матеріалу допомагає в цьому.

З кожної теми лекції в робочому зошиті вже зафіксовані назви тем, цілі їх засвоєння у вигляді переліку дій, які повинні уміти виконувати студенти після вивчення теми, наведено перелік основної та додаткової літератури для кожної теми, а також представлено план розгляду кожної теми. Крім цього після кожної

теми наведено завдання для закріплення матеріалу лекції, які повинні студенти виконати самостійно у позаурочний час.

В робочому зошиті частково наводиться теоретичний матеріал, який повинні засвоїти студенти. Даний матеріал систематизовано та представлено у вигляді таблиць, логічних та структурних схем, в яких відведено місце для самостійних записів, конспектування студентами навчального матеріалу.

Під час лекції рекомендується уважно слухати лектора, який зазвичай змінюючи гучність, силу голосу, темп мови, інтонаційну виразність, роблячи паузи, підкреслює найголовніші положення навчального матеріалу, робить записи на дошці. Все це допомагає студентам зрозуміти та записати найголовніше у робочому зошиті.

Під час конспектування важливо робити власні відмітки, наприклад:

! – важливо,

!! – дуже важливо,

? – питання,

З – запам'ятати,

П – подивитися у підручнику.

Кожен здобувач освіти може виробити власну систему знаків. Кроки створення конспекту за допомогою ментальної карти наведені у ДОДАТКУ Б.

У процесі викладання дисципліни викладач використовує мультимедійні презентації, які узагальнюють певний обсяг навчального матеріалу. Вони проєктуються на екран під час лекції та є опорною інформацією при поясненні змісту матеріалу. Використання цього прийому дозволяє суттєво підвищити інформаційну ємність навчальних занять і самостійної роботи, переважно за рахунок нової інформації.

3.1.2. Практичні заняття

Метою проведення практичних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності» є формування у здобувачів освіти здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел для обґрунтування

дослідницьких рішень; уміння виявляти, формулювати та розв'язувати проблеми, що виникають під час планування й реалізації освітнього процесу в закладі освіти; компетентності у проведенні наукових досліджень відповідно до визначених методологічних засад; здатності розробляти та застосовувати нові підходи до розв'язання задач дослідницького й інноваційного характеру у сфері освіти та педагогіки.

Самостійна робота студентів на практичних заняттях передбачає формування та удосконалення практичних умінь. При проведенні практичних занять їх результативність досягається за рахунок наявності теоретичного матеріалу та питань (завдань) для перевірки підготовленості здобувачів освіти до практичного заняття. Таким чином, перевіряється готовність до виконання практичних завдань. Суттєво підвищити рівень самостійності при виконанні практичних завдань як із погляду якості, так і отримання важливих дослідницьких навичок та умінь, дозволяє використання активних методів навчання.

В залежності від виду занять використовуються наступні методи: на лекціях – пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу та лекція-візуалізація; на практичних заняттях – метод проблемного викладу, самостійна робота та евристичний метод.

До числа найбільш ефективних методів, які використовуються під час вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності», належать виступи з доповідями, що підготовлені групою студентів або самостійно.

Завдання щодо практичних занять з курсу мають проблемний характер, що впливає на розвиток у здобувачів освіти наукової інтуїції, здатності приймати педагогічно обґрунтоване рішення. Виконання завдання завершується виступом за результатами його виконання. Виступ за темою завдання, що розглядає студент або група студентів, відбувається на кожному занятті, при цьому треба відзначити, що студенти групи можуть брати участь у виступі у ролі доповідача, співдоповідача, опонента або рецензента. Такий підхід вимагає вивчення студентом питань, які розглядаються на практичному занятті.

Структура побудови кожного заняття вміщує повідомлення теми, мети,

теоретичну частину, практичну частину, формулювання висновків.

Теоретична частина може включати розгляд за допомогою викладача певного теоретичного матеріалу, поняттєву розминку, обговорення питань, проведення контрольної роботи. У обговорення та контрольну роботу включаються ті питання, за якими студенти самостійно готувалися до практичного заняття у позаурочний час.

Практична частина може передбачає різноманітних вправ та завдань.

Закінчується кожне практичне заняття формуванням висновків, видачею рекомендацій, підведенням підсумків, заключним словом викладача.

Специфіка практичних занять полягає в тому, що на кожному з них передбачається організація викладачем спілкування в студентській групі: обговорення різних питань, висловлювання власних думок студентами, проведення дискусій, аналіз виступів. Під час занять викладач виступає в ролі консультанта, який спостерігає за роботою кожного студента та при необхідності надає допомогу.

Таким чином, не лише зміст занять, але і сама форма їх організації і проведення сприяє формуванню у здобувачів освіти здатності здійснювати пошук, оброблення, аналіз та презентацію власних інноваційних (дослідницьких) проєктів у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм; сприяє розвитку в них ряду особистісних якостей, які мають значення для здійснення дослідницької діяльності.

Під час лекційних та практичних занять велику користь для удосконалення організації самостійної роботи приносить участь здобувачів освіти у контрольних заходах, які проводяться після опанування ними навчального матеріалу кожного з модулів.

3.2. Види організації самостійної роботи, що виконуються здобувачами освіти у позааудиторний час

Під час самостійної роботи з дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності» у позаурочний час рекомендовано застосовувати такі види

роботи, як робота з навчальною літературою (основною та додатковою), робота з робочим зошитом (конспектом), підготовка до практичних занять та самостійна робота після них, виконання домашніх завдань, підготовка до контрольних заходів.

Робота з робочим зошитом та навчальною літературою. Робота над робочим зошитом (конспектом лекцій), повинна проводитися не лише на лекції, а і після неї, тобто над конспектом слід працювати систематично: перечитувати його, виправляти та доповнювати текст, розмічати кольором те, що повинно бути закріплено в пам'яті, поглиблено вивчено.

Перший перегляд конспекту слід робити ввечері того ж дня коли відбулася лекція. Потім знову переглянути конспект через 3-4 дні. Якщо це необхідно, слід звернутися за консультацією до викладача, переглянути необхідний матеріал у навчальному посібнику, доповнити конспект, переглянувши основну та додаткову літературу.

В ході опрацювання теми **«Загальні відомості про науку та наукові дослідження»** слід звернути увагу на основні закономірності розвитку науки (розвиток науки відбувається під впливом соціальних потреб, технологічного прогресу та інтеграції різних галузей знань); основні поняття та визначення (предмет, об'єкт, наукова (науково-дослідна) діяльність, науково-технічна діяльність, експериментальні розробки, науковий і науково-технічний результат); особливості наукових досліджень (суспільна актуальність; наукова новизна; теоретична і практична значущість; наукова об'єктивність і достовірність; доступність висновків і рекомендацій для використання їх в інших конкретних наукових дослідженнях або в практичній діяльності; визначення умов ефективного застосування отриманих результатів); класифікація досліджень (природні, суспільні й технічні, теоретичні, емпіричні).

Для самоперевірки вивчення даної теми слід надати відповіді на тестові завдання для самоконтролю.

В ході опрацювання теми **«Загальні основи педагогічних досліджень»** слід звернути увагу на основні напрями і об'єкти педагогічного дослідження (теорія та методологія виховання; теорія та методика навчання (дидактика); управління

освітнім процесом; професійна освіта та підготовка фахівців; інноваційні технології в освіті; педагогіка в екстремальних умовах; соціальна та інклюзивна педагогіка; психолого-педагогічні основи розвитку особистості. Об'єкти педагогічного дослідження: освітні процеси, учасники освітнього процесу, освітнє середовище, методи, форми та засоби навчання і виховання); вимірювання результатів педагогічних досліджень (види шкал вимірювання: шкала найменувань; порядкова (рангова) шкала; інтервальна шкала; шкала відношень); етапи наукового дослідження (вибір і обґрунтування теми дослідження, характеристика термінологічного апарату дослідження, формулювання мети і завдань дослідження, аналіз стану досліджуваної проблеми, розробка гіпотези дослідження, розробка концепції (теоретичних і методологічних основ та методики) дослідження, вибір об'єкта дослідження, розробка програми дослідження, проведення дослідження, обробка результатів дослідження, апробація результатів дослідження, узагальнення результатів дослідження, формулювання висновків і пропозицій (рекомендацій) подальших напрямів дослідження з цього питання, оформлення результатів дослідження, запровадження результатів дослідження).

Для самоперевірки вивчення даної теми слід надати відповіді на тестові завдання для самоконтролю.

В ході опрацювання теми **«Методи педагогічних досліджень»** слід звернути увагу на сутність і класифікацію методів дослідження (загальнологічні, теоретичні й емпіричні); сутність, особливості та етапи реалізації педагогічного спостереження; сутність, особливості та етапи реалізації педагогічного експерименту; сутність, особливості та етапи реалізації соціологічних методів дослідження; сутність, особливості та етапи реалізації методів експертних оцінок.

Для самоперевірки вивчення даної теми слід надати відповіді на тестові завдання для самоконтролю.

В ході опрацювання теми **«Комплексне застосування методів дослідження»** слід звернути увагу на комплекс методів, що застосовуються для вивчення особистості (спостереження, експеримент, опитування й методи

узагальнення незалежних характеристик); оцінки професійної придатності (психолого-фізіологічні особливості людини, результати навчальної й практичної діяльності людини); дослідження структури навчального матеріалу (моделювання навчального матеріалу).

Для самоперевірки вивчення даної теми слід надати відповіді на тестові завдання для самоконтролю.

В ході опрацювання теми **«Експериментальні дослідження»** слід звернути увагу на поняття експериментального методу в педагогічних дослідженнях; особливості педагогічного експерименту (педагогічний експеримент визначається як науково поставлений дослід чи спостереження виховних явищ у чітко заданих умовах); структура педагогічного експерименту (експериментатор (або колектив дослідників); експериментальний фактор або експериментальна змінна; експериментальна ситуація; експериментальний об'єкт); етапи педагогічного експерименту (підготовчий етап проведення експерименту, дослідницький етап, статистична обробка даних, оформлення звіту).

Для самоперевірки вивчення даної теми слід надати відповіді на тестові завдання для самоконтролю.

В ході опрацювання теми **«Методи обробки результатів дослідження»** слід звернути увагу на використання статистичних методів у педагогічних дослідженнях (середнє арифметичне, медіана, мода; варіаційний розмах, середнє квадратичне відхилення, середнє абсолютне відхилення, дисперсія тощо); сутність кореляції (зв'язок (залежність) між двома і більше змінними); критерії оцінки результатів навчальної роботи (обсяг засвоєних знань, коефіцієнт засвоєння навчального матеріалу, швидкість засвоєння навчального матеріалу, коефіцієнт міцності засвоєння навчального матеріалу).

Для самоперевірки вивчення даної теми слід надати відповіді на тестові завдання для самоконтролю.

В ході опрацювання теми **«Оформлення звітів про науково-дослідні роботи по впровадженню результатів наукових досліджень»** слід звернути увагу на форми звітності при науковому дослідженні (виконуючи науково-дослідну роботу,

оформляють реферати, курсові (дипломні) роботи, виступи на семінарі, конференції, наукові статті; наукові працівники, спеціалісти готують інформації, дисертації, звіти, аналітичні записки тощо); основні види викладу результатів дослідження (науковий звіт, доповідь або повідомлення, стаття, рецензія, брошура, методичні рекомендації, дисертація); ефективність наукових досліджень (економічна ефективність, зміцнення обороноздатності країни, соціально-економічна ефективність, престиж вітчизняної науки).

Для самоперевірки вивчення даної теми слід надати відповіді на тестові завдання для самоконтролю.

В ході опрацювання теми **«Критерії якості науково-педагогічних досліджень»** слід звернути увагу на критерій новизни (теоретична новизна включає такі підвиди знанні, як концепція, гіпотеза, закономірність, метод, модель, підхід, поняття, принцип, проблема, тенденція, напрямок, термінологія, система; практична новизна поєднує такі підвид знань, як правило, модель, речення, рекомендація, засіб, вимога, методична система); критерій актуальності (критерій актуальності вказує на необхідність і своєчасність вивчення й розв'язку проблеми для подальшого розвитку теорії й практики навчання й виховання); критерій теоретичної значущості (критерій теоретичної значимості показує вплив результатів дослідження на теоретичні вистави, концепції, ідеї, гіпотези, методи навчання й виховання в області освіти й педагогіки); критерій практичної значущості (практична значимість досліджень характеризується впливом отриманих результатів на навчально-виховний процес, методику викладання й навчання, організацію різних видів діяльності, соціальною й економічною ефективністю від впровадження результатів науково-педагогічних робіт у практику).

Для самоперевірки вивчення даної теми слід надати відповіді на тестові завдання для самоконтролю.

Після відповіді на питання для самоконтролю та рішення тестових завдань студент повинен здійснити самоперевірку, скориставшись робочим зошитом з дисципліни або навчальною літературою. Навчальний матеріал слід вважати

засвоєним на достатньому рівні, якщо надано 60% та більше правильних відповідей.

Підготовка до практичних занять та самостійна робота після них. До практичних занять слід готуватися заздалегідь, ознайомившись з їх тематикою та метою, а також виконавши рекомендовані завдання для підготовки до них.

Слід зазначити, що формування здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; виявлення, постановка та розв'язання проблем у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти; проведенні досліджень на відповідному рівні; здатність до застосування та розроблення нових підходів до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки, не зводиться лише до засвоєння теоретичного матеріалу та роботи на практичних заняттях. Вона передбачає постійну систематичну самостійну роботу щодо розвитку певних якостей особистості, щодо подальшого удосконалення сформованих дослідницьких здатностей. Тому за певними темами практичних занять рекомендовано працювати далі самостійно, сприяючи цим розвитку і формуванню умінь та якостей, необхідних для розроблення та реалізації інноваційних й дослідницьких проєктів у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм.

При підготовці до практичного заняття з теми **«Інформаційне забезпечення наукових досліджень»** слід надати відповіді на такі питання, за якими буде проведено контрольну роботу, або обговорення:

1. Як класифікуються типи джерел інформації за походженням?
2. Як класифікуються типи джерел інформації за типом видання?
3. Наведіть характеристику таких типів джерел: підручник, монографія, стаття у фаховому виданні, дослідницький звіт, законодавчо-нормативний документ, словник та інші.
4. Визначте можливість застосування інформації з різноманітних типів джерел при розробленні нових підходів до розв'язання задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.

5. За якими критеріями обираються джерела інформації для науково-дослідницької діяльності в сфері освіти й педагогіки?

Також слід підготувати доповідь (реферат) за темою «Джерела інформації та їх основні типи» та (або) «Сучасні інформаційні ресурси», яка (який) буде представлено для обговорення та аналізу.

При підготовці до практичного заняття з *теми «Методологія педагогічного дослідження»* слід надати відповіді на такі питання, за якими буде проведено контрольну роботу, або обговорення:

1. Що таке методологія педагогічного дослідження, які її основні рівні?
2. Які методологічні підходи використовуються у педагогічних дослідженнях, в чому їх особливості?
3. Яка відмінність між об'єктом і предметом педагогічного дослідження?
4. Які основні методи педагогічного дослідження існують, в яких випадках вони застосовуються?
5. Які етапи передбачає педагогічне дослідження, як забезпечити його наукову обґрунтованість?

Також слід підготувати доповідь (реферат) за темою «Проблеми сучасної педагогічної теорії та практики» та (або) «Тенденції розвитку педагогічної теорії та практики», яка (який) буде представлено для обговорення та аналізу.

При підготовці до практичного заняття з *теми «Формування апарату наукового дослідження»* слід надати відповіді на такі питання, за якими буде проведено контрольну роботу, або обговорення:

- 1) Чим відрізняється об'єкт дослідження від його предмета?
- 2) Як сформульована мета дослідження впливає на його завдання?
- 3) Яку роль відіграє гіпотеза у науково-педагогічному дослідженні?
- 4) Чому наукова новизна є важливим складником дослідження?
- 5) Як практичне значення наукового дослідження визначає його вплив на освітню сферу?

Також слід підготувати доповідь (реферат) за темою «Особливості науково-педагогічного дослідження» та (або) «Особливості міждисциплінарних

дослідницьких проєктів», яка (який) буде представлено для обговорення та аналізу.

При підготовці до практичного заняття з теми *«Вибір методів наукового дослідження»* слід надати відповіді на такі питання, за якими буде проведено контрольну роботу, або обговорення:

1) Які основні групи методів наукового дослідження існують, за якими критеріями вони класифікуються?

2) Які основні теоретичні методи наукового дослідження використовуються в педагогіці, як вони сприяють формуванню наукових концепцій та узагальнень?

3) Чим відрізняються теоретичні методи дослідження від емпіричних, в яких випадках доцільно їх застосовувати?

4) У чому особливості експериментального методу порівняно зі спостереженням та анкетуванням, які умови забезпечують його надійність?

5) Як метод опитування (анкетування, інтерв'ю) може впливати на об'єктивність результатів дослідження, які фактори варто враховувати під час його проведення?

Також слід підготувати доповідь (реферат) за темою «Класифікація методів педагогічного дослідження: теоретичні та емпіричні підходи» та (або) «Міждисциплінарні методи наукових досліджень», яка (який) буде представлено для обговорення та аналізу.

При підготовці до практичного заняття з теми *«Технологія обробки інформації при дослідженні науково-педагогічних проблем навчального закладу»* слід надати відповіді на такі питання, за якими буде проведено контрольну роботу, або обговорення:

1) Які існують основні типи даних у дослідженнях, чим вони відрізняються?

2) Які методи збору інформації використовуються в дослідженнях, як правильно вибрати метод збору даних?

3) Які основні методи обробки та аналізу даних застосовуються при дослідженні проблем освітньої теорії та практики?

4) Як за допомогою статистичних та якісних методів можна обробити отриману інформацію з дослідження?

5) Як правильно інтерпретувати результати обробки даних та представити їх у науковій роботі?

Також слід підготувати доповідь (реферат) за темою «Типи даних у педагогічних дослідженнях» та (або) «Методи збору інформації», яка (який) буде представлено для обговорення та аналізу.

При підготовці до практичного заняття з *теми «Експериментальні дослідження»* слід надати відповіді на такі питання, за якими буде проведено контрольну роботу, або обговорення:

1) Які основні відмінності між методом спостереження та педагогічним експериментом у педагогічному дослідженні?

2) Які основні види спостереження існують, які з них найбільш ефективні для педагогічних досліджень?

3) Як правильно організувати педагогічний експеримент, щоб отримані результати були науково обґрунтованими?

4) Які переваги та обмеження має метод спостереження при дослідженні педагогічних процесів?

Також слід підготувати доповідь (реферат) за темою «Особливості науково-педагогічного дослідження», яка (який) буде представлено для обговорення та аналізу.

При підготовці до практичного заняття з *теми «Методи обробки результатів дослідження»* слід надати відповіді на такі питання, за якими буде проведено контрольну роботу, або обговорення:

1) Які основні статистичні методи використовуються для обробки результатів досліджень?

2) Як обчислюється середнє арифметичне, яка його роль у статистичному аналізі?

3) У чому полягає сутність дисперсії та стандартного відхилення, як вони характеризують варіативність даних?

4) Як застосовується кореляційний аналіз у педагогічних дослідженнях для виявлення взаємозв'язку між змінними?

5) Які критерії статистичної значущості використовуються для перевірки гіпотез у науково-педагогічних дослідженнях?

Також слід підготувати доповідь (реферат) за темою «Статистичні методи обробки результатів вимірювання», яка (який) буде представлено для обговорення та аналізу.

При підготовці до практичного заняття з теми **«Оформлення результатів дослідження»** слід надати відповіді на такі питання, за якими буде проведено контрольну роботу, або обговорення:

1) Які існують основні форми звітності при проведенні наукового дослідження, які їх особливості?

2) Які види викладу результатів наукового дослідження є найбільш поширеними в педагогічній науці?

3) У чому полягає відмінність між науковою статтею, тезами конференції та аналітичним звітом?

4) Які критерії визначають ефективність наукового дослідження, і як вона оцінюється?

5) Яким чином правильне оформлення та виклад результатів дослідження впливає на його наукову та практичну значущість?

Також слід підготувати доповідь (реферат) за темою «Форми звітності та види представлення результатів наукового дослідження в педагогіці» та (або) «Особливості наукового стилю», яка (який) буде представлено для обговорення та аналізу.

При підготовці до практичного заняття з теми **«Критерії якості науково-педагогічних досліджень»** слід надати відповіді на такі питання, за якими буде проведено контрольну роботу, або обговорення:

1) Яким чином визначається новизна дослідження науково-педагогічного дослідження наукової роботи?

2) Як оцінити актуальність педагогічного дослідження, які факти це доводять?

3) Яким чином критерієм теоретичної значущості визначаються результати педагогічного дослідження для розвитку наукових знань у галузі педагогіки?

4) Як можна оцінити практичну значущість результатів педагогічного дослідження для впровадження їх у навчальний процес?

5) Як визначити наукову новизну дослідження, які фактори свідчать про її внесок у розвиток педагогічної теорії та практики?

Також слід підготувати доповідь (реферат) за темою «Теоретична та практична значущість педагогічних досліджень: визначення та оцінка» та (або) «Актуальність педагогічних досліджень: як визначити потреби та вимоги освітньої практики», яка (який) буде представлено для обговорення та аналізу.

Виконання домашніх завдань. З дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності» рекомендовано до виконання домашні завдання, які виконуються самостійно здобувачами освіти у позаурочний час та презентуються в аудиторії на відповідних практичних заняттях. При виконанні домашніх завдань рекомендовано користуватися додатковою, основною літературою, а також літературою, пошук якої здійснено самостійно студентами.

Домашнє завдання 1. Для обраної теми сформулювати науковий апарат педагогічного дослідження (визначити проблему, довести її актуальність, визначити мету і завдання, а також об'єкт, предмет дослідження, наукову новизну та практичну значущість).

Домашнє завдання 2. Скласти анкету за темою дослідження для виявлення її актуальності.

Домашнє завдання 3. Скласти програму педагогічного спостереження відповідно до предмету педагогічного дослідження та здійснити це педагогічне спостереження з оформленням звіту.

Домашнє завдання 4. Розробити організаційний план педагогічного експерименту відповідно до предмету і завдань дослідження. Визначити критерії та показники ефективності запроваджених змін.

Крім того, для здобувачів денної та заочної форм здобуття освіти завданням

для самостійної роботи є написання реферату за актуальною проблематикою у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм. Рекомендації щодо написання реферату наведені у ДОДАТКУ А.

Підготовка до контрольних заходів. З дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності» у якості контрольних заходів передбачено проведення обговорення питань або контрольних робіт з питань для підготовки до практичних занять (перелік питань наведено вище), проведення тестувань за модулями та складання іспиту (заліку). Види та обсяг самостійних робіт здобувачів освіти представлено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Теми та зміст завдань для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість г-н	
		ДФН	ЗФН
1	2	3	4
1	Робота з конспектом лекцій та навчальною літературою за темою «Загальні відомості про науку та наукові дослідження»	7	10
2	Робота з конспектом лекцій та навчальною літературою за темою «Загальні основи педагогічних досліджень». Завдання: для обраної теми сформулювати науковий апарат педагогічного дослідження	8	10
3	Робота з конспектом лекцій та навчальною літературою за темою «Методи педагогічних досліджень». Завдання: скласти анкету за темою дослідження для виявлення її актуальності	8	10
4	Робота з конспектом лекцій та навчальною літературою за темою «Комплексне застосування методів дослідження»	7	10
5	Робота з конспектом лекцій та навчальною літературою за темою «Експериментальні дослідження». Завдання: скласти програму педагогічного спостереження відповідно до предмету педагогічного дослідження та здійснити це педагогічне спостереження з оформленням звіту	8	10
6	Робота з конспектом лекцій та навчальною літературою за темою «Методи обробки результатів дослідження»	7	10
7	Робота з конспектом лекцій та навчальною літературою за темою «Оформлення звітів про науково-дослідні роботи по впровадженню результатів наукових досліджень»	7	10

Продовження таблиці 3.2.

1	2	3	4
8	Робота з конспектом лекцій та навчальною літературою за темою «Критерії оцінки якості науково-педагогічних досліджень». Завдання: розробити організаційний план педагогічного експерименту відповідно до предмету і завдань дослідження; визначити критерії та показники ефективності запроваджених змін	8	10
Разом		60	82

3.3. Характеристика роботи здобувачів освіти у системі дистанційної освіти

Загальні відомості про дистанційну систему. Головна сторінка дистанційного курсу дисципліни «Основи наукових досліджень в педагогічній діяльності» розділена на три колонки. Центральна колонка є найважливішою – в ній зосереджені навчально-методичні матеріали. Бічні колонки містять допоміжні блоки, їх видимість і розташування налаштовується викладачем.

Вгорі середньої колонки представлені інформаційні файли. Це конспект лекцій, презентації до лекційних занять, методичні вказівки до практичних робіт і інше. Інформаційні файли являють собою повні копії паперових методичних матеріалів. При клацанні мишею на файлі він відкривається і його можна переглядати. Інформаційні матеріали викладено у форматі Adobe PDF, щоб їх переглядати, потрібно встановити Adobe Reader на комп'ютері.

Внизу середньої колонки зібрані елементи для самостійної роботи, які структуровані потижнево. Сюди відносяться завдання і тести, оцінка за них входить як частина оцінки за предмет.

Поточний тиждень підсвічується. Вгорі, під назвою курсу представлений навігаційний рядок, який працює повністю аналогічно такої в Windows 7, дозволяючи швидко перейти на будь-який рівень вгору.

Виконання елементів для самостійної роботи. Завдання для самостійної роботи представлені потижнево, і їх потрібно виконати протягом тижня. У текстових файлах представлений теоретичний матеріал, приклади виконання завдань і вказівки щодо їх виконання.

Елемент «Текстовий файл» не дозволяє передати результат виконання завдання викладачеві, це тільки інструкція або варіанти завдань. Для відправки файлу викладачеві служить елемент «Завдання». Щоб відправити викладачеві результат виконання завдання, слід спочатку набрати його в електронному вигляді. Для цього, як правило, використовується програма MS Word. Альтернативним способом є виконання завдання традиційним способом, у зошиті, а потім скануванні або фотографуванні результату. У кожному разі, відправити можна тільки файл, один або декілька. Після клацання лівою кнопкою на елементі «Завдання», з'являється форма для відправки файлу. У ній може бути докладна текстова інструкція по виконанню, варіанти завдань. Також важливі терміни виконання. Після натискання на «Додати» відповідь на завдання, переходимо до форми для додавання файлу, в якій вибираємо опцію «Завантажити файл» або просто перетягуємо файл на поле для відправки. Слід звертати увагу на обмеження за обсягом і кількістю файлів. Після натискання на кнопки «Зберегти» файл відправляється викладачеві на перевірку.

Викладач перевіряє завдання вручну, тому оцінки потрібно почекати. Після перевірки з'являється «Відгук викладача». У ньому наведена отримана оцінка, а через дріб максимально можлива (не обов'язково це 5), коли і хто перевірів, а також коментар викладача на оцінку, якщо він його написав.

Строки виконання. Більшість завдань мають встановлені викладачем терміни виконання. Не так прикро, що здати завдання завчасно не вдасться. Прикро, що після останнього терміну здачі його теж неможливо здати. Тому слід виконувати навчальні елементи вчасно.

Для нагадування про терміни виконання навчальних елементів служить блоки «Календар» і «Майбутні події», які показують одну інформацію, але по різному, і частіше відображається справа. Окремі дати календаря виділені фоном. Розшифровка кольору фону також приведена. При наведенні мишею на такі дати користувачеві виводиться інформація про наступаючих в цей день події. Загальні події задаються адміністратором сайту. «Події курсу» виділяють навчальні елементи, термін здачі яких настає. «Події групи» виділяють загальні для

навчальної групи дати. «Події Користувача» – персональний щоденник, є особистим і інші користувачі його не бачать, події в нього додаються користувачем самостійно. Якщо клацнути мишею на імені місяця, то виведеться детальна інформація про події місяця.

Оцінка. Кожен елемент самостійної роботи оцінюється, переглянути цю оцінку можна, повторно зайшовши в нього. Для перегляду всіх зароблених оцінок служить зведена відомість. Блок «Налаштування» дозволяє отримати доступ до зведеної відомості вашої успішності. Після клацання на «Оцінки», з кожного навчального елемента показується набраний Вами бал, а також максимально можливий. Окремі оцінки (за тест, урок) виставляються системою автоматично на підставі порівняння Ваших відповідей з правильними. Окремі оцінки (за завдання, форум) виставляються викладачем після перевірки вручну. Клацнувши на назві елемента, можна отримати більш детальну інформацію.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А.

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ РЕФЕРАТУ

Рефератом називається доповідь, розроблена на основі критичного погляду і/або вивчення кількох джерел. В його основі лежить стислий переказ результатів вивчення якоїсь проблеми, підсумків наукової роботи за змістом книжки в письмовій формі чи у формі публічного виступу.

Реферат має складатися зі вступу, основної частини та висновку. Вступ розкриває актуальність теми, зв'язок з важливими проблемами сучасної педагогічної теорії та практики. Також слід подати огляд використаних джерел інформації. У висновку (прикінцевій частині) робиться узагальнення всього сказаного, зазначаються питання, які, на думку автора, вдалося висвітлити, та ті, які потребують подальшого вивчення. Структура реферату наукової праці наведена у таблиці А.1.

Таблиця А.1.

Структура реферату наукової праці

Структурні компоненти	Мовні засоби
1. Вступ (визначення мети й завдання повідомлення)	Темою роботи є: ми маємо на меті розглянути; у статті розглядається питання про ...; автор викладає свою точку зору на ...; робота є (узагальненням, аналізом, описом); тема актуальна, оскільки ...
2. Основна частина (виклад головних положень наукової статті чи монографії)	В роботі розглядається; в роботі йдеться про ...; робота присвячена ...; автор враховує ...; слід відзначити, що ...; варто підкреслити ...; автор зіставляє (що з чим); посилається (на що), розкриває зміст (чого); наводить приклади; аналізує напрями, розвитку (чого); суперечливі твердження; дискусійні положення; суть питання
3. Висновки	Автор доходить висновку ...; суть сказаного зводиться до ...; таким чином, робота присвячена актуальним питанням (яким)

Під час переказу певної статті (наукової праці) з аналізом її структури треба дотримуватися наукового стилю мови, який вимагає, крім спеціальної термінології,

ще й певних усталених виразів і властивої йому лексики. Наведемо приклади деяких з них (таблиця А.2.).

Таблиця А.2.

Переказ тексту з аналізом його структури

Мета висловлювання	Мовні засоби
1	2
Пояснення теми	Стаття (книга, монографія, робота) має назву, назва статті –...; Стаття присвячена темі, проблемі, питанню...; У статті йдеться про ...; Стаття є узагальненням, викладом, оглядом, аналізом ...
Загальний огляд композиції	Стаття поділяється на...; починається (з чого?), складається з ...; завершується (чим?).
З'ясування основної думки	У статті автор ставить, розглядає, висвітлює (такі проблеми), зокрема, зупиняється на (чому?); сутність проблеми зводиться до (чого?); у статті зроблені узагальнення, науково обґрунтований опис, порушене питання про (що?).
Висновки	Автор доходить висновку, що ...; автор підбиває підсумок ...; унаслідок можна дійти висновку ...; є підстави стверджувати...; сутність викладеного дає підстави твердити ... (зводиться до ...); на основі цього ми переконуємося в тому, що ...; узагальнюючи сказане, ...; Ці дані свідчать про те, що ...

Укладання реферату, як правило, здійснюється на основі двох-трьох джерел наукової інформації (але не більше п'яти). Пропонуємо узагальнений план щодо роботи над рефератом:

- 1) результати роботи дослідників щодо визначеної проблеми;
- 2) аргументи авторів щодо шляхів розв'язання проблеми;
- 3) методи дослідження, які використовують автори;
- 4) недоліки висунутих результатів;
- 5) подальші перспективи розв'язання проблеми.

Залежно від характеру теми та змісту публікацій, деякі з перерахованих питань можуть залишатися без відповіді. Якщо дослідник не має такого плану, він здебільшого переписує чи переказує статтю, а не реферує її. Узагальнені плани тим і корисні, що вони синтезують мету роботи.

Алгоритм написання реферату:

1. Визначте тему, об'єкт, предмет, мету та завдання роботи.
2. Доберіть джерела наукової інформації.
3. Виконайте інформаційно-аналітичне оброблення джерел наукової інформації (можна виділити окремі думки, ідеї, класифікації).
4. Розробіть план відповідно до запланованого обсягу реферату.
5. Напишіть вступ, основну частину реферату (розділи, пункти і підпункти) на основі аналізу джерел наукової інформації.
6. Сформулюйте перелік основних висновків, узагальнень.

ДОДАТОК Б.**КРОКИ СТВОРЕННЯ КОНСПЕКТУ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕНТАЛЬНОЇ
КАРТИ****1. Визначте центральну тему:**

- напишіть основну тему конспекту в центрі аркуша (наприклад, «*Основи наукових досліджень*»);
- обведіть її у коло чи іншу фігуру для виділення.

2. Визначте ключові розділи (підтеми):

- від центральної теми проведіть лінії до основних підтем (наприклад, *Методи дослідження, Теоретична база, Практична частина*).
- кожен підтему помістіть у власну фігуру.

3. Додайте деталі до підтем:

- від кожної підтеми проведіть гілки для конкретних понять чи прикладів;
- використовуйте короткі фрази, ключові слова чи формули;
- додавайте факти, дати, імена або визначення.
- встановлюйте логічні зв'язки: з'єднайте пов'язані поняття лініями або стрілками, щоб показати взаємозв'язок між різними частинами матеріалу.

4. Використовуйте кольори та зображення:

- застосовуйте різні кольори для гілок, щоб легше орієнтуватися;
- додавайте іконки, малюнки чи символи для кращого запам'ятовування;
- залишайте простір для доповнень;
- залиште вільні місця для додаткових заміток або нової інформації.

5. Перегляньте й удосконалюйте карту:

- після створення ментальної карти перегляньте її на предмет логічності та повноти.
- при потребі внесіть корективи або додайте пропущені елементи.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Бакатанова Вероніка Борисівна
Бачієва Лариса Олександрівна

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації до самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня денної та заочної
форм здобуття освіти за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 21.05.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,90. Обсяг 0,607 Мб. Зам. № 388/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна